

Miten turvaamme nuorille hyvän huolenpidon?

Elina Pekkarinen

Lapsiasiavaltuutettu

Kommenttipuheenvuoro

Child protection at Crossroads: International
Perspectives on Pressures and Emerging Trends in
European Youth Care Systems

Lastensuojelupäivät

8.10.2026

LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

Esityksen taustaksi

- Lastensuojelun historia on paitsi lainsäädännön ja käytäntöjen myös arvojen ja paradigmojen historiaa.
- Arvot ja paradigmat tulevat usein selkeimmin näkyviin poikkeavissa tilanteissa.
- Lastensuojelulaki ohjaa käytäntöjä – ja vice versa.
- Kansainvälisiä vertailuja tehtäessä on tärkeä ymmärtää kunkin maan arvot, paradigmat, lainsäädäntö ja käytännöt.

Mikä käsityksemme lapsesta on?

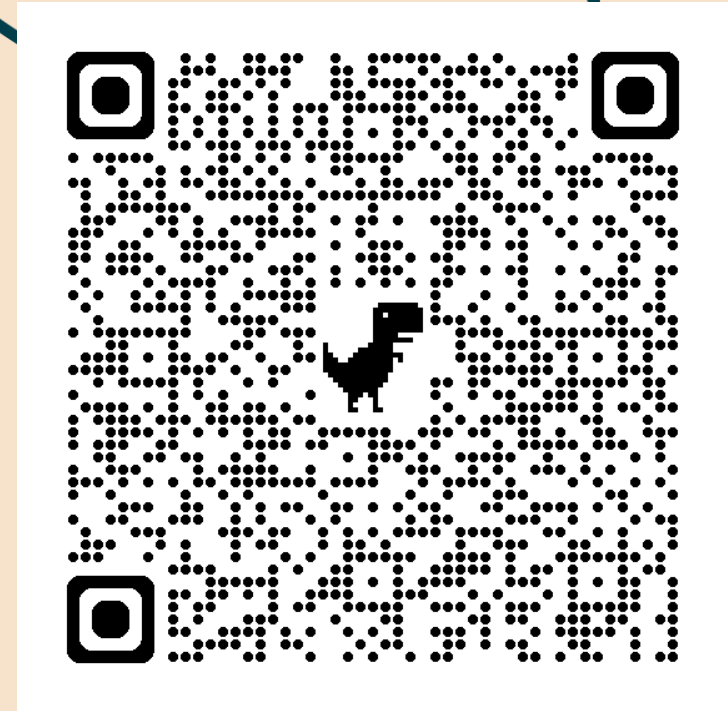
- Kehittyvä?
- Haavoittuva?
- Kypsymätön?
- Viaton?
- Avuton?
- Kompetentti?
- Aktiivinen?
- Kaikkea tätä ja enemmän?

Mikä käsityksemme suojelusta on?

- Huolenpitoa?
- Turvaa?
- Hellyyttä ja rakkautta?
- Jatkuvuutta?
- Rajoja?
- Muutosta?
- Mahdollisuuksia?
- Kaikkea tätä ja enemmän?

Lapsi YK:n lapsen oikeuksien viitekehyksessä (Tobin 2019)

- Kronologinen lapsuuden määritelmä: jokainen alle 18-vuotias on lapsi.
- Kehityopsykologinen ja sosiologinen käsitys lapsesta.
- ”Different but equal”
- Tunnustetaan eri aikakausien ja kulttuurien käsitykset lapsesta samalla, kun tunnustetaan lasten erilaisuus aikuisista.
- Erilaisuus ei merkitse eriarvoisuutta, mutta se voi tarkoittaa erityisiä tarpeita ja oikeuksia.
- Komitea on julkaissut kaksi yleiskommenttia nuorten oikeuksista.

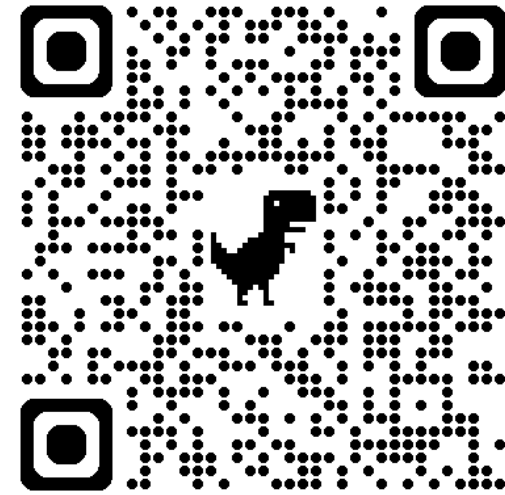
Yleiskommentti nro. 20
(2016)

Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle lastensuojelusyistä

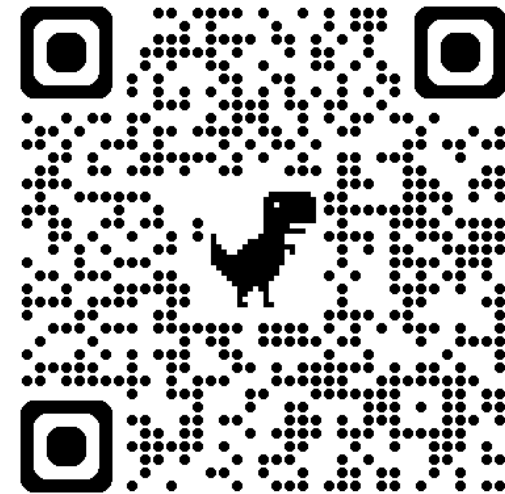
- YK:n lapsen oikeuksien sopimus korostaa perhettä lapsen luonnollisena kasvuympäristönä sekä vanhempien tai muiden laillisten huoltajien oikeutta päättää lapsen kasvatuksesta.
- Lapsen erottaminen kodin ulkopuolelle mahdollistetaan 9 artiklassa.
- Artiklassa korostetaan pyrkimystä välttää perheen rikkomista.
- Sijoituksen täytyy olla vallitsevien lakien mukaista ja välitettävissä tuomioistuimen arvioitavaksi.
- Sijoituksen täytyy olla lapsen edun mukainen.

Lastensuojelun sijaishuolto Euroopassa (ENOC ja ENYA)

- Vuonna 2024 Euroopan lapsiasiavaltuutettujen verkostossa haluttiin selvittää ja edistää sijaishuoltoon sijoitettujen lasten oikeuksia.
- Selvityksen tekijäksi kutsuttiin professori emerita Tarja Pösö.
- Kysely lähetettiin 43 instituutioon 33 maassa, 34 instituutiota vastasi.
- Yli 200 nuorta 15 maasta osallistui ENYA-työhön.

ENOC raportti 2024

ENYA raportti 2024

Keskeisiä havaintoja ENOCin raportista

- Lasten oikeuksien toteutumisessa sijaishuollossa on edelleen merkittäviä puutteita lähes kaikissa tarkastelluissa maissa ja alueilla.
- Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat:
 - pienet lapset,
 - vammaiset lapset,
 - käyttäytymisen haasteita kokevat lapset,
 - vähemmistö- ja maahanmuuttajataustaiset lapset,
 - ilman huoltajaa maahan saapuneet alaikäiset.
- Sijaishuoltoon liittyy edelleen vahvaa stigmaa, mikä koskettaa sekä lapsia että heidän perheitään.
- Tiedon määrä ja laatu on puutteellista.

Lasten osallisuus

- Vaikka lainsäädäntö yleensä turvaa lasten osallistumisoikeudet, lasten aito osallistuminen itseään koskevaan päätöksentekoon jää usein vähäiseksi käytännössä.
- Lasten näkemyksiä ei aina kuulla riittävästi sijoituksia, muutoksia tai palveluja koskevissa ratkaisuissa.
- Kuulemisen ja vakavasti ottamisen merkitystä korostivat etenkin ENYA-nuoret.
- ENYA-nuoret ehdottivat kansallisten lastensuojelussa ja jälkihuollossa olevien lasten neuvostojen perustamista.

Perhesuhteet ja identiteetti

- Lasten yhteydenpitoa vanhempiin ja läheisiin yleensä tuetaan, mutta käytännöissä on ongelmia.
- Sisaruksia joudutaan toisinaan erottamaan toisistaan sopivien sijoituspaikkojen puutteen vuoksi.
- Lasten oikeus ylläpitää omaa kieltään, kulttuuriaan, uskontoaan ja identiteettiään ei aina toteudu riittävästi.
- ENYA-nuoret toivoivat perheille riittävää tukea jo ennen sijoitusta.

Sijaishuollon muodot ja laatu

- Perhehoito on alle 3-vuotiaiden pääsääntöinen sijaishuollon muoto, tätä vanhemmilla lapsilla käytännöt vaihtelevat.
- Sijaisperheistä on krooninen pula.
- Sijaishuollon laadun seuranta on monin paikoin pirstaleista ja epätasaista.
- Lapset eivät aina saa riittävästi tietoa oikeuksistaan tai siitä, miten tehdä kantelu tai ilmoittaa epäkohdista.
- ENYA-nuoret korostivat yhdenvertaista kohtelua, huolenpitoa ja rakkautta sekä psykososiaalista tukea.
- Nuoret peräänkuuluttivat myös valvontaa, osaamisen vahvistamista ja hyvää laatua.

Sijaishuollon jälkeen

- Sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret eivät aina saa riittävästi tukea arjen taitoihin, koulutukseen, asumiseen ja siirtymään aikuisuuteen.
- Perheen jälleenyhdistämiseen tarjottava tuki on monissa maissa riittämätöntä.
- Sekä lapset että vanhemmat tarvitsevat nykyistä enemmän tukea sijoituksen päättymisvaiheissa.
- ENYA-nuoret korostivat yksilöllisen suunnitelman (pathway plan) merkitystä.

Mikä tekee Suomesta erilaisen muihin maihin verrattuna?

- Korkea rikosvastuukäraja ja lastensuojelun vastuu rikoksia tekevistä ja päihteitä käyttävistä teini-ikäisistä.
- Huomattava määrä teini-ikäisiä sijoitettuna kodin ulkopuolelle lastensuojelujärjestelmässä.
- Epätavanomainen päätöksentekorakenne huostaanotoissa.
- Sijaishuollon laitospainotteisuus, samalla laitosten pieni koko ja kodinomaisuus.
- Erityisen huolenpidon osastot, ei suljettua yksikköä.
- Korkeasti koulutetut ammattilaiset.
- Tilasto- ja rekisteritiedon kattavuus.

Miten turvaamme nuorille hyvän huolenpidon tulevaisuudessa ?

- Ymmärretään lasten ja nuorten erilaisuus – ei vain suhteessa aikuisiin, vaan myös toisiinsa – ja erilaiset tarpeet.
- Määritellään suojelun tavoitteet ja räätälöidään toimenpiteet yksilökohtaisesti.
- Otetaan lasten ja nuorten toiveet vakavasti ja toimitaan niiden mukaisesti: tietoa on!
- Lainsäädäntö asettaa raamit, muttei määrittele toiminnan arvoja tai sisältöjä.
- Edelleen tarvitaan resursseja eli aikaa, osaamista ja rahaa.
- Kansainvälisistä kokemuksista voi oppia, mutta voi myös itse toimia suunnannäyttäjänä.

Kiitos

